

- ix. 4976 - 578 / 1936-37 - 1937. vi. 23 - létes - perjogi pöt;
 5078 - 44 / 1937-38 - " x̄. 2. - perjogi pöt - nytkb;
 x̄. 5252 - 218 / " " - 1938. iii. 11. - vegyes - közig. j. pöt.
 5302 - 268 / " " - " iv. 26. - közig. j. pöt - nytkb;
 5389 - 355 / " " - " vi. 22. - hárkinchi - egyházzogi pöt.
 5446 - 8 / 1938-39 - " ix̄. 20. - egyházzogi pöt - nytkb.

Brassó, Brassó me. 1904. x̄. 21. nőm. kuth.

Avatási áhvat: 9 1. / 1938-39. jhoz.

Rep: 1938. ix̄. 21.

A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVAN TUDOMÁNYEGYETEM
JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARÁ.

733 1937 / 1938 sz. évi

Érk: 19... évi 1938 FEB. 25. hó ... n.

Előírt:

dr. melléklet, Utóirat:

Bizálathoz kiadatik:

Dr. Lachás Gyula

„ Szepietkai Kun Béla

professzor matematik.

Debrecen 1938. ~~február 27-én~~ ^{április 27-én}

[Handwritten signature]
e. i. prodikanus.

Elfogadom.
S. 1938 április 30.

[Handwritten signature]

Elfogadom.

Debrecen 1938 máj 4.
[Handwritten signature]

MAGÁNJOGI DOKTORI ÉRTE -

KEZÉS .

Közösség a dologi és az öröklési
jogban.

IRTA :

David István
jogszigorú.

I. A közösségről általában.

Mikor céloznak tüztem ki a közösségnek a tárgyalását, az az elgondolás vezet, hogy ezt a kérdést minden, de főleg magyar magánjogi vonatkozásban kifejtsem. Két nagy jogágot választottam ki a tárgyalás színteréül, a dologi és az öröklési jogot; mondhatnám ugyanis: két abszolút jogágot. Tettem ezt azért, mert a közösség az abszolút jogok világában jön legkönnyebben létre és bizonyos fokig más természetű, mint a relatív kötelmi jogok világában jelentkező közösség. Elsősorban a dologi jellegű közösséget szándékozem itt tárgyalni, aztán az örökjogi közösséget, mely az előbbihez talán legközelebb áll, a tőle jobban eltérő kötelmi /relatív/ közösséget pedig csak érintem.

Ha végig tekintjük az öt nagy jogágot: dologi, kötelmi, személyi, családi és örökjogot, azt látjuk, hogy a közösség mindegyiken végigvonul, -talán leg-

kevesbé a személyi és családjogon, melyeknek jogviszonyai természetük szerint kevésbé ^{is} türik a közösséget /gondolok itt pl. az élet jogára, a házasság jogára stb./ és inkább kizárólagos jogviszonyokat foglalnak magukban - tekinthetjük tehát a közösséget a magánjog általános jellegű jelenségének, amely alól csak egyes esetekben vannak kivételek. Kevés kivétellel a jogviszonyok, amelyek kizárólagos / egyedi / formában és egyetlen személyhez kapcsolódnak /külön az adósi, külön a hitelezői-jogosult oldalán/ keletkeznek, keletkezhetnek közösség formájában is. Természetesen ebben az esetben a két jogviszony, pl. a tulajdonra vonatkoztatva, nem lesz egészen megegyező, bár kétségtelenül hasonlóak is. Más az egyéni és más a közös tulajdon, egymástól eltérőek, de hasonlóak is. A bennük rejlő jogosítványok és kötelezettségek általában megegyeznek, csak kis részük tér el, és ez az eltérés elhatároló jellegű.

Kérdés lehet már most az, hogy melyiket tekinthetjük elsődlegesnek: az egyedi, kizárólagos jogviszonyt-e, vagy a közösség formájában keletkezett?

Melyik volt előbb? Melyik a prius? Állanak-e ezek prius-posterius viszonyban?

Ami az első kérdést illeti, historióailag nem igen lehetne eldönteni. Még az sincsen tisztázva, és általánosan elfogadva, hogy közös tulajdon volt-e előbb, vagy magántulajdon. Az ősember élhetett kezdetben, a szokásjogi időben csoportosan, de élhetett egyénenként, családonként is. Lehet, hogy egyszerre létezett mind a kettő. Teljes közösséget még ott sem lehet elképzelni, ahol különben mint alapelv, mint a társadalmi szervezkedés alapelve el van ismerve, mert ott is az egyén legszorosabb szükségleti tárgyai /pl. ruházat/ tulajdonát képezik. Lehet ezt fictióval a közösségének tekinteni, lehet birtoknak mondani, amelyhez nem kapcsolódhat tulajdonjog, mert a jog ilyenek nem ismeri el, de egy olyan tárgynál, mely egész élettartamában, tökéletes felhasználásáig és megsemmisüléséig egy emberhez volt kapcsolva /tulajdonában volt/, nem lehet egyszerűen kitörölni az általánosabb kizárólagos jogviszonyt és helyébe ten

ni, mint általánosat az eddigi specifikus, esetleges, ritkább közösségadta jogviszonyt.

Azt látjuk, hogy egyes jogviszonyok már létrejöttükben is, mint közösségek szerepelnek /pl. öröklésnél az örökhagyó halálakor keletkezhet és keletkezik is a közösség, amely a várományosi állapot megszilárdulásával állandósul és jogviszonyi jelleget nyer/. Nagyobb számmal vannak természetesen a kizárólagos jogviszonyok, ezek már így is jönnek létre, de ezek is alakulhatnak később közösséggé. A közösség az osztállyal megszűnik és helyébe lép a kizárólagosság /kizárólagos jogviszony./. Ha az előbbit tárgyi összeütközésnek fogjuk fel /egy tárgy, több alany/, hol az eddigi kizárólagos jogviszonyt jellemző egy alany helyébe több lép, úgy ez utóbbit tárgyi elkülönülésnek kell felfognunk, ahol az eddigi közös tárgy helyébe alanyonként szétválva mostmár egymástól független magán-jogviszony lép. Mindegyik megelőzheti tehát a másikat és lehet prius a közösség éppugy / ez a gyakoribb eset/, mint a magán /kizárólagos/ jogviszonyi állapot és természetesen lehet következmény, posterius, másodlagos jelenség is mindegyik.

Itt tehát határozott elvi álláspont csak ez lehet és nem lehet egyik jelenséget sem úgy tekinteni, hogy az kizárólagosan elnyomja a másikat. Lehet prius egy a kizárólagos, mint a közös tulajdon. A gyakoribb eset természetesen az, hogy a közös tulajdon szerepel a kizárólagos előképeként. Nem azért, mert az emberek, az egyes tulajdonosok /társak/ akarnák a közösséget előállítani, hanem mert így keletkezik. A tulajdonnak, akár dologi jellegű jogviszonyon, jogon, vagy dolgon áll fenn, akár pedig örökjogi keletkezésü / szándékosan mondom, hogy keletkezésü, mert egyebekben jogi természete a tulajdonnak itt is dologi, a tulajdon dologi jog/, mindig egyik fő jellegzetessége a kizárólagosság, a feltétlenség. Mikor tulajdonról beszélünk, elsősorban ez a generális vonás tűnik a szemünkbe. Szeretik úgy meghatározni a tulajdont, hogy az a legteljesebb magánjogi uralom, rendelkezési hatalom a dolgok felett. Ez a legszorosabb jogi kapcsolat, amely ember és dolog közt fennállhat. Jogi kapcsolat és nem

jogviszony, ez utóbbi csak személyek közt lehetséges.

Ha másik oldalról, az ember lelki alkatát, összetételét nézzük, amely lelki alkat önkénytelenül is megnyilvánul az ember minden vonatkozásu, így jogi cselekedetén is, azt kell látnunk, hogy egoista lelki alkatu ember van és aránytalanul kevés az altruista lelkületű egyéneknek a száma. Ebből következik, hogy ha igaz az, hogy az ember cselekedeteiben saját egyéniségét juttatja kifejezésre, akkor az ember lelki alkatának általában sokkal inkább megfelel a kizárólagos tulajdoni viszony. A köznyelvben úgy mondják ezt: szereti a magáénak tudni, magáévá tenni. És így a közös tulajdont úgy tekinthetjük, mint az ember természetével meg nem egyezőt, amelyet gyakorlati szempontok indokolttá tehetnek, de amihez az egyén sohasem ragaszkodik tulságosan, sőt igyekszik mielőbb megszüntetni. Gondolnunk kell itt arra, hogy a történelem folyamán például nálunk az eredetileg törzsi és nemzetségi közös birtokok - akkor még szent Korona tanáról nem lehet beszélni - milyen

hamar családi birtokká, majd egyéni birtokká /tulajdonná/ váltak. Itt a birtokot csak a történelmi szóhasználat kedvéért alkalmazom, a történetirók így nevezik, de persze jogilag ez nem helyes.

Maga a tulajdon jogi természete is a kizárólagost mutatja és helyezi előtérbe, a közösséget pedig csak elkerülhetetlen, vagy mint mondtam, gyakorlati szempontok miatt ismeri. Sokan a közösséget nem is tekintik a magánjog általános jelenségének és a legtöbb jogi tankönyv az általános részben nem is foglalkozik vele, csak a dologi, kötelmi és örökjogi részben, mint az egyes jogviszonyok sajátos megjelenési formájával. Pedig közösséget el lehet képzelni minden olyan jogviszonynál, ahol az magával a jogviszony természetével nem ellenkezik. / Ilyen pl. a házasság. A nőközösség ellenkezik a mai társadalmi rend alaptételével és a keresztény erkölcsi morállal elsősorban. Ujabban - mormonok és persze a nem keresztény területeken már régen is - ezen a téren az ember poligám természetének megfelelő jelenségekkel találkozunk. De a keresztény erkölcsi világ ilyen nem ismer. / Esetleg a mindennapi élet

sok téren még nem termelte ki -vagy már elvetette és ezért minden jogviszonyra nézve nem is tartozhat a közösség a jelenségek világába, hanem csak a lehetőségekébe. De csupán egyes jogviszonyokra, mint dologi, stb. korlátozni nem lehet. Ritkán jelentkezik, éppen mert leggyakoribb területén, dologi /tulajdoni/ téren, mint kifejtettem, jogtermészeti, illetve pszichikai gátlásai vannak, de azért esetlegesnek sem lehet minősíteni. /A jogi természettel való összeütközését majd a dologi és örökjogi résznél fejtem ki részletesen./

Pontos meghatározását a közösségnek általában Tóth Lajos Magyar Magánjogának II. kötetében találjuk. Szerinte: "Közösség az az állapot, amikor egy és ugyanazon jogtárgyon többet illet jogosultság, többet terhel kötelezettség olyképpen, hogy a minden egyest illető részjogosultságok, a minden egyest terhelő részkötelezettségek összességükben a közösségadta összviszonyt teszik ki." Boncolgassuk ezt a meghatározást.

Beszél ez részviszonyokról,összviszonyról,
egy és ugyanazon jogtárgyról.Előttünk áll tehát
egy egységes jogviszony,amit ő összviszonynak
nevez el.Ezt a jogviszonyt kifelé,a jogviszonyon
kívül állókkal szemben egységesnek kell tekinte-
nünk,mert különben a közösség osztottsággá vál-
nék.A részviszonyok kifelé egységes sikot mutat-
nak.Kifelé mindenki egységesen,megfelelőleg egy o-
lyan jogviszonynak,amelyben csupán egy a jogosított,
illetve kötelezett személy,van jogosítva,illetve
kötelezve és a jogviszonyon kívül állók is egyforma
magatartásra vannak kötelezve.Ez utóbbi csak abszo-
lut jogviszonynál szembetünő,ott mindenki más ne-
gativ magatartásra kötelezett,de meg van ez a re-
lativ jogviszonyoknál is.Ez így kissé furcsán hang-
zik,mert itt mindig arra gondolunk,hogy a relativ
jogviszony két meghatározott személy,adós és hitelező
között jön létre.Vajjon ezeknek van csupán kötelezett-
ségük?A többi ember egyszerűen nem létezőnek tekin-

tetik?Ha ez így lenne,a relativ jogviszonyok csak a levegőben lebegnének,nem lennének beillesztve a jogrendszerbe,nem lennének annak szerves részei. Tartalmilag igaz,hogy csupán adós és hitelező /illetve adósok és hitelezők/ szerepelnek a relativ jogviszonyban és azon belül a szolgáltatás is határozott.De nem csupán ez a fontos egy jogviszonynál, bár csak ezt szoktuk benne látni.Kérdezhetjük azt, hogy vajjon a jogviszonyok létét általában /igy a relativ jogokat is / mi biztosítja,mi teszi lehetővé? A jogviszonyon kívül lévő emberek magatartása közömbös-e a jogviszony létére? A háborithatóság és a jogi védettség mutatja,hogy nem.A kívül levők,éppen mert ilyenek, tartalmilag nem kapnak szerepet a jogviszonyban,de a létét magatartásukkal ők biztosítják.Kötelezi őket a jog,hogy ne zavarják a jogviszony / relativ jogviszony/ keletkezését és tartalmi kiképződését.Mondhatjuk azt,hogy ez nem jellegzetes, hiszen ennek minden jogviszonynál így kell lenni.

Természetes, de ez nem bizonyíték amellett, hogy ez nincs meg.

Ha az abszolút jogviszonyokat tekintjük, azt kell látnunk, hogy ott a többiek, akik nem jogosítottak, nem esnek ki a jogviszonyból, hanem mint negatív magatartásra kötelezettek, mintegy az adósi oldalt alkotják. Az abszolút jogviszony határozatlan adósi oldalu relativ jogviszony, ha így szembeállítjuk.

Mindenki adós és egy a jogosított. A kötelezettek itt is tartoznak a jogviszony létét is tiszteletben tartani, de ezen felül, éppen mert abszolút, mindenkire kiterjedő a jogviszony / ha csak kötelezetti oldalon is/, maguk is benne vannak. A relativ jogviszonynál azt látjuk, hogy csupán egyetlen kötelezettség marad meg az általánosságnál: tiszteletben tartani a jogviszonyt, de amelyben most már nincs benne mindenki, hanem a köre annyira szűkült, hogy adósra és hitelezőre korlátozódott. Kiemelt jogai és kötelezettségei ezeknek vannak, de a létet biztosító általános kötelezett-

ség hallgatólágon ott van és megsértés esetén előtérbe lép. Enélkül jogviszony éppugy nem élhet, mint ember levegő nélkül. De így különváltan csak a relativ jogviszonymnál szemlélhetjük, míg abszolút jogviszony esetén háttérbe szoritja a mindenki más kötelezettsége, amely ott a jogviszony alkotó elemét képezi.

Több kötelezettet látunk tehát már a jogviszony természeténél fogva is az abszolút jogviszonyban. közösségről ott akkor beszélünk, ha a jogosítottak vannak többen, és nem csak egyetlen személy /persze a többi most is kötelezett marad/. Kérdés lehet az, hogy ezzel a jogviszony nem veszti-e el abszolút jellegét. Hiszen abszolút az a jogviszony, amikor egy a jogosított alany és mindenki más kötelezett. Nem veszti el így sem az abszolút természetet. Helytelen az a kifejezés, hogy több a jogosított, mert ez nem fejezné ki a közösség lényegét. Nem az a fontos, hogy több a jogosított, mert így más jogon, külön-külön önállóan jogosítottakra is gondolhatunk hanem úgy kell ezt

kifejeznünk, hogy több az egy jogon, ugyanazon jogon jogosított, illetve kötelezett. Ezek olyan arányban vannak jogosítva, illetve kötelezve, hogy ezek a jog-sultsági, illetve kötelezettségi részek együttesen kiteszik a közösségi összviszonyt, amely azonban csu-pán ebből a szempontból összviszony, hogy a társakat részei illetik, de egyébként éppen úgy pl. tulajdon esetén a jogviszony kifelé egységes, mint kizárólagos tulajdon esetén. Kifelé egység, befelé összetettség, ez a közösség legjellemzőbbje. Kifelé az osztottság annyiban jelentkezik, hogy más és más gyakorolja eset-ről esetre a részjogosítványokat a közösség mértéke szerint, ezek azonban mindig ugyanazon egységes jog-viszony jogosítványi vagy kötelezettségi alkatrészei.

Ujabb kérdés lehet, hogy a társak más és más részviszonyokat gyakorolnak, vagy gyakorolhatják u-gyanazt is felváltva vagy mérték szerint?

Erre vonatkozólag azt mondhatjuk, hogy a társak

helyzetének hasonlóknak kell lenni a kizárólagos tulajdonos helyzetéhez és csupán abban tér el, hogy a jogositványokat, illetve kötelezettségeket többen gyakorolják, illetve többeket terhel. De nem lehetne tulajdonosoknak nevezni őket, ha csupán a tulajdoni jogositvány egyetlen részjogositványa, mondjuk pl. a ius utendi-fruendi illetné meg az egyik társat, a másikat pedig ismét más jogositvány. A valóság az, hogy minden egyes, a tulajdoni jogviszonyban bennfekvő jogositvány megilleti minden tulajdonostársat, de egyetemükben és összesen nem gyakorolhatja azokat, nem gyakorolhat egyetlen jogositványt sem kizárólagosan, mert ezzel kiszorítaná a többi társat. A társak jogának jelenléte mindegyik jogát korlátozza a hányad szerint, de úgy, hogy ezen hányad mértékében illeti meg minden egyes jogositvány. Fel lehetne ugyanis fogni, hogy az egyik jogositvány az egyik társat illetné, a másik a másikat, a harmadik a harmadikat. De ez bár első pillanatra a legkézenfekvőbbnek látszana, de

azonnal is kitűnik, hogy nem helyes. Nem helyes pedig azért, mert nem határozható meg, hogy az egész tulajdoni jogosítványnak minő hányadait teszi ki a kérdéses részjogosítvány. A társak ugyanis meghatározott, vagy egyenlő hányadokban részesednek a jogosítványokban. Még nagyobb akadálya és hibája ennek az elgondolásnak, hogy a jogosítványok nem egyenlő értékűek. Egyik többet foglal magában, mint a másik, sőt egyesek előfeltételei lehetnek a többi gyakorlásának. Így a *ius possidendi* a gazdasági jellegű jogosítványok gyakorlásának az előfeltétele, a *ius disponendi de substantia* pedig az egész kizárólagos /tulajdoni/ jogosítványcsoport gyakorlásának. Nem lehet tehát a társak egyikét sem kirekeszteni ezeknek a részgyakorlatából sem. Sőt éppen ezek adják az ő részjogosítványaikat. Tehát még az ő részjogosítványuk sem egységes. Annyi jogosítványból - *ius possidendi*, - *utendi fruendi*, - *disponendi de substantia* stb. - tevődik össze, ahány jogosítványból áll a tulajdoni jog-

viszony. Minden jogositvány annyi részre szakad, és olyan nagyokra, ahányan a társak vannak, illetőleg amilyen nagy a részesedési hányadmérték. És ezekből a jogositvány-darabkákból tevődik össze minden egyes társnak a részjogositványa. Csak azért részjogositvány, mert nem teljes és kizárólagos, de különben éppen anynyi részből áll, mint az egész, egységes tulajdoni viszony. Természetes, hogy a részjogositvány darabkái összetéve ismét az eredeti egységes jogositványokat s így tulajdoni jogot adják, a szétosztottság tehát a jogviszonyokon nem változtat. Hogy azután egy jogositvány csupán együttesen gyakorolható, tehát ha az egész jogositványt gyakorolják az összes társak egybehangzóan, vagy pedig meg van a többség irányítása és az ő akarata magához vonja a kisebbség eltérő használási, gyakorlási akaratát, az attól függ, hogy a közösség szervezett-e vagy sem. Vonatkozik ez a közös tárgyra és minden olyan rendezésre, amely a többiek jogát is érinti. A maga részjogositványát illetőleg természetesen minden társ maga rendelkezik kizárólag,

amennyiben a társait ez a rendelkezés nem érinti, éppen azért, mert tulajdonos. Ebben korlátozva nincs, csupán társainak hasonló joga szorítja ezt úgy meg, hogy a hogy a többi jogositvány között ez is sérelem nélkül szerepeljen, mint összetevő, komponens.

A másik alapsajáttsága a közösségnek, hogy éppen azért, mert részviszonyokra szakadt, többeket illet és egy és ugyanazon jogtárgyra vonatkozik. A jogtárgy egységes, de több a jogositott alany. Ez pedig nem más, mint a jogok és kötelezettségek összeütközésének egyik esete. Jogok és kötelezettségek összeütközéséről akkor beszélhetünk, ha több azonos tartalmu jogviszony nak ugyanaz úgy a közelebbi, mint a távolabbi tárgya. Közelebbi tárgya az adósi és hitelezői magatartás, távolabbi tárgya, amire ez vonatkozik. Ha ez a kettő megegyezik, ha tehát a tárgy azonos, a jogositvány tartalma pedig ugyanaz, pl. két egyenlő erejű kizárólagos tulajdon vonatkozik ugyanarra a tárgyra.

Más eset, ha a jogositvány tartama nem azonos, ha az egyik nagyobb, mint a másik, vagy egymástól eltérő területűek, mint pl. szolgálat és zálog összeütközése ugyanazon a tárgyon, vagy tulajdon és szolgálat. Ez még nem hoz létre közösséget. De két tulajdon már hozhat létre. Nevezetesen akkor, ha az összeütközés az ennek megoldására fennálló egyéb szabályok által nem oldható meg. Ilyen szabályok: Qui prior tempore, potior iure; és a kiváltságos jog megelőzi a nem kiváltságosat. Ilyenkor tehát mindig az egyik jogositvány, mégpedig az erősebb érvényesül a gyengébbel szemben. De ha egyenlő erejűek, jön az aránylagos kielégítés elve, ami már közösséget eredményez. Itt már már a jogositottak egymást korlátozzák a részesedési hányad szerint. Megjegyzendő, hogy az összeütközés csakis a tárgyra vonatkozhat. Személyi konkurrencia nem hozhat létre sohasem összeütközést, így közösséget sem, hiszen az ember nem csupán egy jogviszonyt

szerez életében, hanem több hasonlót, megegyezőt is, ami komplikációt sohasem eredményez. Még akkor sem, ha az eltérő jogositványok egy tárgyra vonatkoznak, tehát ha meg van egy a személyi, mint a tárgyi konkurrencia. Igazi összeütközés csak akkor van, ha csupán tárgyi a konkurrencia és személyi nincs.

A jogtárgy tehát közösségnél ugyanaz. Tulajdonközösségnél ugyanaz a dolog. Közösség csak akkor van, ha az egész tárgy és nem csak annak egyetlen része közös. Ez a condominium pro partibus indivisis. Sem a condominium in solidum, sem a condominium pro partibus divisis nem közösség. Ezt megérthetjük a következő kis ábrából:

Jogtárgy.	Jogosultság / jog/.	
	közös	Condominium in solidum = Gemeinisch. zur gesamt. Hand./
közös	megosztott	+ Condominium pro partibus = indivisis .+
	megosztott	Condominium pro partibus = divisis.

Sem a condominium in solidum, ahol egy jogtárgy közös, mint a jogosultságok, egyik sem vált még szét alanyok szerint, sem a condominium pro partibus divisis, ahol már mind a kettő szétvált, közösségnek nem tekinthető. Az első azért nem, mert ez még egy egységes tulajdon, ahol semmi sem mutat arra magában a jogviszonyban, hogy itt több a jogosított, ezek a még osztatlan jogokat együtt gyakorolják, mintha egy személy gyakorolná, semmi jele nincs tehát a közösségnek, nincs alanyenkénti tagoltság. A másik már azért nem, mert itt a jogtárgy is megosztott alanyonként, úgy hogy nincs ami összefüzné a jogosítottakat közösségbe. Mindegyik részjogosiványa önállóvá lett s csupán a közös eredet, de nem a tényleges helyzet miatt foglaljuk össze őket egy olyan névvel, amely már maga is a teljes szétválásra mutat: condominium pro partibus divisis. Az első még nem közös tulajdon, az utóbbi már nem az. Ezek kizárólagos tulajdonok. Az utóbbi esetben kétséget kizárólag, az előbbi

esetben pedig csak az színezi a dolgot, hogy több jogositott gyakorolja ugyanazt a jogviszonyt, de úgy, mintha csak egyet illetne. /Gemeinschaft zur gesammten Hand./

Egyedül a második a + al jelzett rész az, amelyik közösségnek nevezhető. A kettő között fekszik, mondhatjuk úgyis, hogy a két ellentét között, mintegy átmenetet képezve. Talán fedi is a fejlődési fokozatot, amelyet egy zárt körben állapíthatunk meg. Kiindul a kizárólagos tulajdonból, és visszatér oda. Előbb a jogositványok osztódnak szét /eszmei hányadok szerint/, azután szétválik a jogtárgy is: újra kizárólagos tulajdonná, helyesebben tulajdonokká lesz. Minnyiben eltér a körtől, az eredetileg egy nagy tulajdon helyébe több kisebb tárgy tulajdon lép. Persze a jogositványok mindig ugyanazok. Bizonyos törvényszerűség látszik rajta, olyan, mint a természet-tudományok világában a sejtosztódás: az eredetihez hasonló, velük megegyező kis sejtek keletkeznek.

feldarabolódik alanyonként, /ez az osztály/ akkor megszűnik a közösség is. Ezzel szemben a relatív jogok világában nem megy ilyen könnyen a dolog. Ott rendszerint nincsenek szerves^{en} összetartozó jogositványok. Ott a legtöbb esetben a tárgy minden nehézség nélkül osztható, sőt osztódik, így több alany esetén egy kötelelem magától szétválik önálló kötelmekké, jogviszonyokká, ha a jogtárgy egyáltalán osztható. Az abszolút jognál osztály, külön jogi aktus szükséges a szétválasztáshoz, itt magától szétesik alanyonként. Közösség az, mikor az alanyok többen vannak és a jogtárgy egységes, közös. Kérdés, a relatív jogok világában mikor következik ez be? Akkor, ha a jogtárgy valami okból oszthatatlan, s a szétválás magától nem következik be. Ilyenkor a megjelenési forma: kényszerű szükségképpen közösség. Mondottam, hogy valami okból oszthatatlan. Ez az ok lehet, hogy már magában a jogtárgyban benne van, természete szerint nem osztható, ez annak belső sajátossága /aránytalan értékesítés, megsemmisülés, átalakulás akadályozza a felosz-

feldarabolódik alanyonként, /ez az osztály/ akkor megszűnik a közösség is. Ezzel szemben a relatív jogok világában nem megy ilyen könnyen a dolog. Ott rendszerint nincsenek szerve^{en}szerű összetartozó jogosítványok. Ott a legtöbb esetben a tárgy minden nehézség nélkül osztható, sőt osztódik, így több alany esetén egy kötelelem magától szétválik önálló kötetelmékké, jogviszonyokká, ha a jogtárgy egyáltalán osztható. Az abszolút jognál osztály, külön jogi aktus szükséges a szétválasztáshoz, itt magától szétesik alanyonként. Közösség az, mikor az alanyok többen vannak és a jogtárgy egységes, közös. Kérdés, a relatív jogok világában mikor következik ez be? Akkor, ha a jogtárgy valami okból oszthatatlan, s a szétválás magától nem következik be. Ilyenkor a megjelenési forma: kényszerű szükségképpen közösség. Mondottam, hogy valami okból oszthatatlan. Ez az ok lehet, hogy már magában a jogtárgyban benne van, természete szerint nem osztható, ez annak belső sajátossága /aránytalan értékesítketés, megsemmisülés, átalakulás akadályozza a felosz-

tást/,de lehet,hogy csak más okok teszik az egyébként osztható tárgyat oszthatatlanná.Ilyen eset,ha törvény,vagy magánvégrendelkezés akadályozza meg a szétválást és így kényszeríti a közösség létrejöttét. Láthatjuk tehát,hogy az abszolút jogviszony természetének inkább megfelelő a közösség,az jobban türi és ott gyakrabban is előfordul,míg a relativ jogviszony kevésbé,annak inkább a kizárólagosság felel meg,az egyénhez kötöttség és ott csak mint esetleges,kivételes jelenség szerepel.

Dr.Tóth Lajos Magyar Magánjogában öt esetet sorol fel,amelyek látszólag hasonlítanak a közösséghez,de tulajdonképpen nem azok.Ilyenek: 1./Időbelileg megosztott jogok jelensége.Itt nem egyszerre és nem is kizárólagosan érvényesülnek a jogok,hanem mindegyik külön-külön és a maga létében mint kizárólagosan érvényesülő egyedi jog. 2./ Tulajdon,zálog és szolgálat együttesen nem eredményeznek közösséget.Közösség csak azonos terjedelmű jogok találkozása lehet,az pedig,hogy valakinek az én dolgomon zálogjoga,

vagy szolgálma áll fenn, engem a tulajdoni jogom gyakorlásában csupán egy irányban, egy részjogosítvány irányában korlátol, de nem ütközik össze hányad szerinti teljes korlátozásként az én tulajdonommal.

3./ Egy jogtárgyon több zálog. Ez sem hoz létre közösséget. Tudjuk a telekkönyvi bejegyzésre vonatkozó és az egyéb általános szabályokból, hogy az erősebb /koraibb és bejegyzett/ zálog megelőzi a többit, tehát közösség nem jöhet létre. Ha egyenlő erejűek a zálogjogok és a fedezeti alap elégséges, mindegyik záloghitelező újra ki lesz elégítve. Egyenlő erejű zálogjogok és elégtelen fedezeti alap esetén keletkeztetve csupán közösség, de itt sem keletkezik, hanem az egyes záloghitelezők arányosan kielégíttetnek, közösség tehát itt sem keletkezik. Azért mert a zálogjogok teljes érvényesítésének akadálya van, ez nem hoz létre közösséget, hiszen közösségben a részjogosultságok gyakorlásának ilyen akadálya nincs. Oka annak, hogy a zálogjogi összeütközés nem hoz létre közösséget, szerintem az, hogy ez a zálogjog ter-

mészetével és céljával ellenkeznék. A zálogjog célja ugyanis egy követelés biztosítása és nem teljesítés esetén a hitelező kielégítése. Mindenki a maga követelését akarja teljességében biztosítani és abban osztozni mással nem hajlandó. A zálogjog másik célja a kielégítés. Kielégítés, tehát kivétele a tárgyból, annak értékéből, ami engem illet, tehát osztály. A cél tehát vagy teljesítés, vagy osztály. Osztály és közösség pedig teljesen ellentétes, egymást kizáró és szüntető jelenségek. Közösség így el sem képzelhető. Ezért nincs és nem is lehet itt közösség.

4./ Több szolgálat egy tárgyon. A szolgálmi jog tág fogalom és sok mindenre vonatkozhat. Vizserés és átjárás természetesen nem hoz létre közösséget, hiszen a jogtárgy nem közös. Két átjárási szolgálat egymástól függetlenül gyakorolható, sőt több is, ez tárgyi összeköttetést olyan formában, hogy a jogosítottak joga egymást eszmeileg korlátozná, nem hoz létre. Átjárhatnak e egy időben is, ezzel mindegyik a saját külön, egymástól független jogát gyakorolja. Egymást nem korlátozzák,

csupán a tulajdonost, de ez megint nemtárgyi konkurrenciá, ez nem közösség. Ha mégis olyanok lennének a szolgalmak, hogy egymást akadályoznák, együtt egészükben nem gyakorolhatók, akkor is vagy megelőzik egymást, vagy korlátolják, de mindegyik önálló és létében a másiktól független marad, úgy, hogy még akkor sem állhat elő közösség. 5./Dologi és kötetmi jog találkozása természetesen nem közösség, mert a tárgy, különösen a közelebbi, az adósi és hitelezői magatartás más. Meg kell említeni még, hogy a jogiszemély sem közösség, ez úgy tekintetik, mint egy személy jogviszonya.

Foglalkoznunk kell még a közösség természetével. Hogy ezt pontosan megállapíthassuk, szembe kell állítani a kizárólagos jogviszonnyal. Kizárólagos jogviszonynál is különbséget kell tenni abszolút és relatív jogviszonyok közt.

Abszolút jogviszonyban van egy mindenkit magában foglaló sík, amelyben az eltiltottságok fektaz-

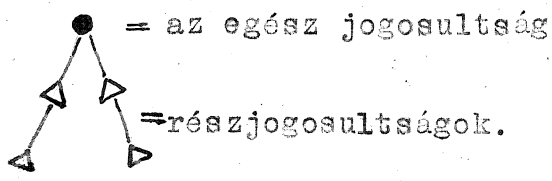
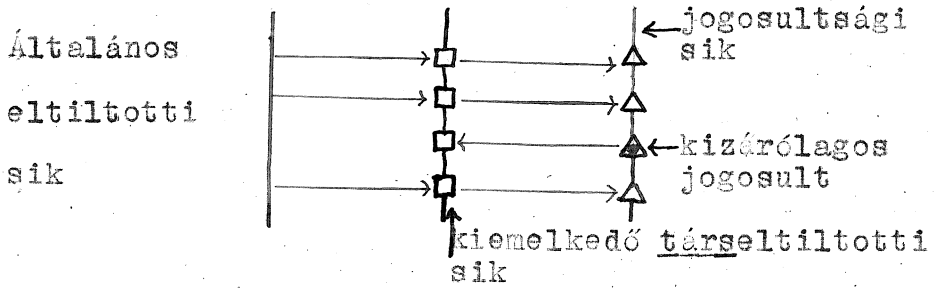
nek. Ebből a síkból kizárólagos jogviszony esetén kiemelkedik egyetlen-egy személy, akire ezek a tilalmak nem vonatkoznak, sőt éppen benne testesül meg az antipolus, egyedül ő a jogosított. Egyedül ő azért, mert mindenki más kötelezett. Éppen ezért övé a kizárólagos rendelkezés hatalma. Ez a kizárólagos rendelkezés pedig vonatkozik ugy az eszméileg osztatlan jogviszonyra, amely ép és teljes, mint a szintén egységes jogtárgyra. Rendelkezik a dologgal, joga van önmagát korlátozni, pl. szolgalmi jogot enged valakinek a dolgán. Csupán a jogi és erkölcsi rend korlátozza, amelybe az ő jogosultsága is beleilleszkedik.

Közösség esetén más lesz az általános sík, más a kiemeltek helyzete és más a jogviszonyeszméi természete. Közösségnél az eddigi mindenkit terhelő eltiltottság az egyetlen jogosítottal szemben bizonyos fokig megváltozik. Az általános síkból kiemelkedik még legalább egy személy és a jogosított oldalra lép át. Közösség tehát az abszolút jogok világában akkor áll

elő, ha az általános eltiltottak száma legalább eggyel csökken, de természetesen csökkenhet többel is és ugyanakkor a jogosítottak száma legalább eggyel emelkedik. Ha ez a kettő nem követi szükségképen egymást, közösség nem keletkezik. Ha csupán csökken az általános sikk eltiltottjainak a száma, de ezt nem követi a jogosítottak számának növekedése, a kizárólagos abszolút jogviszony nem változik. A passzív oldalon halál / kiesés / vagy születés / belépés / nem változtatja a jogviszonyon, de aki újonnan születésével belép, bár akarata ezen belépéshez nem szükséges, az általános tilalom azon pillanatban rá is vonatkozik, amikor jogalannyá lett.

Az eltiltottak közül kilépő, vagy kilépők helyzete megváltozik, megszűnik rájuk nézve az általános eltiltottság és helyébe lép a jogosultság. Az eltiltottság azonban nem teljesen szűnik meg és nem is szerzik meg a kizárólagos, osztatlan jogosultságot sem. De nemcsak ők nem szerzik meg, hanem megváltoztatják az eddigi kizárólagosan jogosított és nem kötele-

zett helyzetét is. Most már az sem lesz osztatlanul jogosult, és az sem lesz eltiltottságtól mentes, tehát az sem marad meg abban a pozícióban, mint eddig, hanem közeledik az általános eltiltotti síkhoz: kötelezettségei támadnak, jogai korlátozódnak. Az egész jogtárgyat és az egész jogviszonyt illetően ezen közbeeső helyzetben van minden kiemelt, a tulajdonképpeni jogosított pozícióba csak a részjogosítványok nyulnak át. Ilyesféleképpen:

Látjuk tehát, hogy az abszolút jogviszony egészen átalakul belsőleg. Mostmár a jogosultak is két síkban fekszenek. Mindegyik bennefekszik abban a síkban, amelyben tilos a társak részjogosítványait bántalmazni. Ez természetesen nem ugyanaz az általános eltiltotti síkkal, mert ez nem az egész jogviszonyra vonatkozik, hanem le kell vonni abból a jogosultság eszmei hányadrészét. Ez az öt megillető eszmei hányadrész mostmár minden jogosított számára a jogosított síkban fekszik és ezek együttesen kiteszik az eddig egységes jogviszonyt. Máskép, mint annak részekre szakadásával ez az átalakulás el sem képzelhető. Ilyenné lesz a jogviszony szerkezete közösség esetén már akkor, ha csupán egy alany emelkedik ki az általános síkból és így két jogosított lesz. Többek kiemelésével csak a részjogosítványok száma emelkedik, de a képlet ugyanaz marad.

A részjogosítványok érvényesítését tekintve

lehetnek: egyszerű közösség, ahol a részviszonyok feletti tényleges rendelkezéshez egyhangúság szükséges, lehet szervezett közösség, ahol elegendő a szavazattöbbség. Lehet olyan, hogy a rendelkezés forma nélkül csupán a társak beleegyezésétől függ, tehát itt szavazás nincs. Lehetséges az is, hogy a részjogosítványokat külön-külön nem lehet érvényesíteni, hanem csupán együttesen az egész jogviszonyt. Ez már nagyon hasonlít a kizárólagos jogviszonyhoz, mert itt nincs részekre darabolva a jogviszony /a jogtárgy természetesen hogy nincs/, csupán a különbség az, hogy míg ott egyvet, addig itt többeket illet meg a rendelkezési jog az osztatlan jogviszony felett. Ez a condominium plurium in solidum. Nem kizárólagos tulajdon, de nem is közös tulajdon, hanem átmeneti jelenség, mert a közösségre annyira jellemző részviszonyok hiányoznak.

Relatív jogviszonynál bizonyos fokig más a helyzet. Ott már kizárólagos formájában is határozott a

jogviszony úgy adósi, mint hitelezői oldalon. Mindkét oldalon egy-egy személy áll szemben. És itt mindkét oldalon bekövetkezhet a közösség és nem is eredményez olyan komplikációkat, mint abszolút jogviszony esetén. Ott az adósi oldal kiesik a változás alól, de itt nem. A közösség lehet vagy tisztán hitelezői, vagy tisztán adósi, de előfordulhat, hogy mindkét oldalon többen állanak. Az adósi oldal közössége = egyetemlegesség. Bármelyik hitelező követelheti az egész szolgáltatást a hitelezői oldal közössége esetén, de mindegyik csak az őt megillető részt kapja. Az adósi oldalon is bármelyik adós teljesíthet, de a többinek részkötelessége arányában ezt vállalnia kell, illetve a teljesítőt kártalanítani. Kizárólagos jogviszony esetén az adós teljesít és ezzel le is zárul mindkét oldal, közösség esetén még nem mindig / ha több a hitelező pl. ezután tűnik ki az osztálynál a jogviszony igazi -eddig - közössége, de már előbb is a követelés módjában/. Más tehát a kizárólagos relatív jogviszony és más a közösség-adta,

közös formájában jelentkező relativ jogviszony.

II. Közösség a dologi jogban.

Mint már az általános részben is említettem, a dologi jogok közül a szolgalmak és zálogjogok összeütközése nem hoz létre közösséget. Közösség a dologi jogban csak a tulajdonok összeütközésénél keletkezik. Közösség a dologi jogban tehát nem más, mint a közös tulajdon ismertetése.

"Ha valamely dolog egyszerre több személyé, közös tulajdon keletkezik./ Dr.Zachár Gyula:A m.magánjog alaptanai 1928, 118.lap./ Lényeges itt az, hogy egy és ugyanazon dologra vonatkozzék a több tulajdon, tehát a jogtárgy egységes legyen és hogy több alany legyen. Ez a condominium pro partibus indivisis, ami tehát a tulajdoni jogviszonyok összeütközésének az eredménye.

Hogy a történelem előtti időben, a szokásjogi korszakban milyen tulajdon volt, azt pontosan nem tudhatjuk. A történelmi időkben azt látjuk, hogy majdnem minden népnél a közös tulajdon volt először általános és ebből csak az individualizmus előretörésével, a gazdasági élet követelményeivel állott elő és nyomult előtérbe a kizárólagos tulajdon, annyira, hogy ma szinte ez az általánosan uralkodó. Ebből a szempontból a kommunizmus érdekes visszafejlődés a közös tulajdon felé és ez bizonyára nem is felel meg egy jobban individualizált társadalomnak, mint a kizárólagos tulajdon. Az orosz nép egyrészt nagyon hátramaradt, úgy, hogy ott ennek a megvalósítása nem olyan nagy visszaesés, mint lenne pl. nálunk, másrészt nem szabad elfelejteni, hogy ez a berendezés ott az eddigi állapotok visszahatásaként jelentkezik, erőszakos visszahatásaként, úgy hogy ezt a legujabban keletkezett gazdasági és jogi rendszert

/ami nagyon régi egyszerűbb és békésebb formájában,
és mint nemzeti irány/ semmiképpen sem lehet a fej-
lődés egy előrehaladottabb stádiumaként feltüntetni,
mint azt ők szeretnék. E fölött majd az idő és a mű-
velődés magasabb fokával ott is szükségképpen be-
következő nagyobb individualizálódás megadja a vi-
lágos választ. A praktikusság meg fogja tartani a
közös tulajdoni formát, de hogy ez legyen a kizáró-
lagos és általános forma, amire az egész gazdasági
rendszer felépül, nem lehet el sem gondolni.

A jogtárgy egysége és az alanyok több-
sége mellett jellemző a közös tulajdonra az egyeseket
megillető részviszony. Ez az u.n. eszmei hányad, amely
felett a rendelkezési jog megilleti a társakat.

Ennek a hányadnak határozottnak kell lenni: vagy külön-
ki van fejezve: pl. $1/2 - 1/4 - 1/4$, vagy ha ez nincs,
a vélelem az, hogy a társak egyenlően, egyenlő arány-
ban jogosítottak és kötelezettek, pl. $1/3 - 1/3 - 1/3$ -

arányban. Lehet, hogy ez a részesedési mérték számszerűleg is kifejezhető pl. 3 hold föld közös 3 tulajdonos közt, mindegyiket 1 hold föld hozadéka illeti meg, csak az a fontos, hogy ne legyen a 3 hold a három tulajdonos közt holdanként szétválasztva, mert az már osztály, az már egyéni, kizárólagos tulajdonhoz vezetne.

Közös tulajdon esetén tehát nem a dolgot osztjuk fel, az továbbra is egységes marad, hanem felosztjuk Schwarz szerint magát a tulajdont. Érti ez alatt a dologra vonatkozó jogviszonyt. Tóth Lajos a következőképpen fejezi ezt ki és éppen ezt tekinti a közösség lényegének és legjellegzetesebb ismertetőjének.

Míg kizárólagos tulajdonnál /abszolút jog!/
mindenki el van tiltva a dologtól és csupán egy a jogositott /az ő szóhasználata szerint exemplus,
olyan személy, akire az eltiltottság nem vonatkozik,

aki az alól ki van véve./ ,közösség esetén több a jogosult.Feloszlik a tulajdon /jog és nem a dolog/ annyi felé, ahányan a tulajdonostársak vannak.Min- den részviszonyban van egy jogosított, a társak egyi- ke, akit éppen e minősége miatt a részviszony kizáró- lagosan illet és vannak eltiltottak.Az eltiltottakat, a kívül állókat ismét két csoportba osztja.A nagyobb- bik az, amelyben a bennelevők nemcsak a részviszony- tól, de egyszersmind az egész dologtól, a többi rész- viszonyoktól is éppugy el vannak tiltva, mint az e- gyetlen társat /mondjuk engemet/ megillető részvi- szonytól.Más a helyzete a társaknak.Ők nem az egész dologtól vannak eltiltva, hiszen az köztük fekszik és osztatlan, hanem el vannak tiltva az eszmei hányad- részekről, amelyek más jogosítottakhoz kapcsolódnak. Kivéve egyetlen egyet, amely hozzájuk kapcsolódik mint az őket megillető eszmei hányad.Ha végig követ- jük ezt a gondolatmenetet, azt kell látnunk, hogy ez csakugyan így is van.Mert ahol nincsenek másodsorban,

az eszmei hányadtól eltiltottak, ott csakis kizárólagos tulajdon lehet. Ahol vannak, legyen azok száma éppen 2, vagy több is, közös tulajdon van. A különbség nem magánjogi, hanem minőségi. Nem több kizárólagos tulajdon fekszik egymás mellett, hanem részviszonyok, amelyek összetéve egyetlen tulajdont adnak, azt, amely a társak között közös. Nem számbeli a különbség, mert itt is egy tulajdoni viszony van, mint a kizárólagos tulajdonnál, hanem minőségi, ez más természetű, mint az. A bennefekvő és egyeseket illető jogositványok nem ugyanazok.

Az írók általában két csoportját különböztetik meg a közös tulajdonnak: van szervezetlen és szervezett közösség.

Ritkább és kevésbé praktikus formája a közösségnek a szervezetlen közösség. Ebben a társak együttes határozásának csupán egyetlen módja van: az egyhangúság. Mivel azonban éppen ez az emberek közt alig elérhető, az egyhangúság követelménye sokszor lehetetlenné teszi a dologról való minden rendel-

kezést. Szavazás nincs, az akadémikusok minden nekik nem tetsző intézkedésnek utját állhatják. Ez persze a közösséget életképtelenné teheti a társak meg nem értése folytán. Mint látjuk, ez merev, kevésbé mozgékony forma, márpedig a tulajdon elsősorban gazdasági jelentőségű jogosultság, a gazdasági életben pedig szabály a viszonyokhoz való gyors alkalmazkodás és ilyen módon a nagyobb gazdasági kihasználhatóság, a mozgékonyabb, amit természetesen egy egyhangú határozathoz kötött intézkedés nem is biztosíthat. Vannak kivételes, állandó és mindig egyforma használattal járó dolgok, pl. közös legelő, ahol a közösség még ilyen formájában is megfelelő lehet és az igényeket kielégíti, hiszen ott a használat és a gazdasági kihasználás szinte örökösen állandó szükségletre támaszkodik.

A másik megjelenési forma a szervezett közösség. Szervezett azért, mert úgy van megalkotva, hogy egyhangúság nélkül is /egyhangulag ugyanis minden embercsoport, pl. egy alkalmi gyűlés is határozhat,

amely pedig jogilag semmi szervezetet nem mutat/
kifejezésre hozhatja a maga akaratát. Szervezett kö-
zösség esetén a társak az egész dologról szavazat-
többséggel, közös elhatározás útján intézkednek. Ha
van pl. négy tulajdonostárs és ezeknek a részesedési
arányszáma pl. $1/2, 1/4, 1/8, 1/8$; akkor szavazattöb-
bség csak a következő részjogosultak szavazatainak
egybehangzása esetén áll elő: $1/2 + 1/4; 1/2 + 1/8$,
de már pl. $1/4 + 1/8 + 1/8$ még nem szótöbbség, mert
ez még csak a dolog felett fekvő fél eszmei részről
határozott, jóllehet 3 társtulajdonos akaratának egy-
behangzása által, de a fennmaradó $1/2$ arányban joga-
sított negyedik társ joga éppen olyan erős, mint a
másik, összesen $1/2$ arányban jogosított 3 társnak a
joga. A számszerű többség tehát még nem határozás.
Előfordulhatna ugy az az eset, hogy a legkisebb arány-
ban jogosított számszerű többség rendelkezne a sok-
kal nagyobb hányad felett rendelkező, de számszerűleg
kisebbségben levők érdekei ellenére. A szavazati jog

tehát nem számszerint illeti meg a társakat, hanem olyan arányban, amilyen arányban jogosítottak. Szavazati jogukat a hányadrészek arányában gyakorolják. Olyasféle ez, mint a pluralis válsztójog, minél több kelléke van meg valakinek, annál több egységet ér a szavazata. Közösségnél akkor van szavazattöbbség, ha az egybehangzóan meghatározókat megillető eszmei hányadrészek összegezve az egész dolog felett fekvő egész jogosítvány felénél nagyobb részét teszik ki. /Minősített többség esetén $2/3$ -át, $3/4$ -ét, amilyen arányban ez esetleg meg van állapítva. /Majdnem azt lehetne mondani, hogy a hányadrészek szavaznak, ami persze paradoxon és lehetetlenség, mert a szavazati jog csak személyeket illet, de a szavazatok értékét ez fejezné ki legjobban. Szavaznak a társak - részeik arányában. A többség tehát ilyen módon keletkezik. Szükséges ezt hangsúlyozni, mert enélkül csakis a számszerű többségre gondolhatunk. Még csu-

pán annyit erről, hogy szavazati arány helyett megfelelőbb a szavazási arány és így az egész jelenségnek magánjogi jellegét a közjogi szavazati arány, szavazat stb. kifejezésektől eltérően feltüntetni.
/A részek szerinti szavazást fogadja el az Optk. 833.§. és a Kuria 3569/903; 4385/886./

Vonatkozik ez az eddig fejtegetett rendelkezési mód a rendes kezelésre. Az ettől eltérő kezelés és hasznosítás, és általában minden olyan rendelkezés, amely a rendes kezelés alá nem vonható, csak valamennyi tulajdonos beleegyezésével fogatosítható /Kuria 5418/889 , 18298/901 /¹. Ez meg éppen az egyhanguságnak a kimondása./ valamennyi tulajdonos/.
Tehát még szervezett közösség esetén is szerepelhet az egyhanguság, mint rendelkezési forma és kellék. Ez azonban itt nem olyan önkényes jelenség, mert egyes határozatokhoz / a dolog fenntartása, értékcsökkenés

megakadályozása stb./ kötelesek a társak hozzájárulni, tehát ez már nem olyan önkényes jogosultság, mint a szervezetlen közösség esetén, ahol ez a forma sokszor lehetetlenné teszi a közösség fennmaradását és osztályt provokálhat.

Vannak a közös tulajdonnak különös megjelenési alakjai, amelyek inkább a szervezett közösség csoportjába sorozhatók, de amelyek mégis eltérő jelleget mutatnak akár történeti fejlődésük, akár sajátos vonásaik miatt. Ilyen a magyar magánjogban sajátos nemesi közbirtokosság, vagy composesorátus.

Mint a neve is mutatja, több egy község határában levő nemes földesur bizonyos ingatlanokat és kisebb királyi haszonélvezeteket közösen tartott, illetőleg gyakorolt. Az ingatlanok lehettek legelők és erdők, a haszonélvezet pedig halászat, italmérés stb. Ezen ingatlanok és jogok közössége a közbirtokosság

/Szládits: A magyar magánjog vázlatja III. kiadás, 92.1./

A részviszonyokat, az eszmei hányadot /amit itt részese-
dési mértéknek neveznek / arányosítási eljárással
állapítják meg. Eljárási szabályait a 20/1909 és a
30/1909 I.M.rendelet tartalmazza az 1908:34.tc.alap-
ján. Ha az arányosítás nem csupán a részesedési mér-
téket határozza meg, hanem az egyeseket illető in-
gatlanokat és jogokat is, akkor ez már osztály és ki-
zárólagos tulajdonhoz vezet. Azonban a közbirtokosság-
nak ilyen úton való megszüntetése, illetve tagok ki-
válása korlátoknak van alávetve /erdők, legelők pl.
engedély stb./. Ezenkívül is vannak korlátok /1655:31,
1715:69, /pl. elővásárlási jog, amelyek a társakat il-
letik.

Kelestekezési formája lehet a tulajdonközös-
ségnek a törvény, szerződés, végrendelet, vagy vélet-
len esemény. A végrendelet útján előálló közösség az
örökjogi közösség, amivel külön cím alatt foglalkozom.

Megszünhet a tulajdonközösség közös egyetértés-
sel osztály útján, a törvény rendelkezése folytán

/felosztás/,ha így sem sikerül megszüntetni a közösséget,a megszüntetést óhajtó tag pert indít az összes többi tagok ellen a megszüntetés végett.E perben ő a felperes,a többiek az alperesek.Magát a dolgot osztják fel természetben,ha azonban ez oszt-hatatlan,a dolgot eladják és a vételárban a társak a hányadok arányában részesednek.A felosztásnak itt is vannak korlátai,így alkalmatlan időben,ha magát már a közösség fenntartására előzőleg kötelezte,özvegyi jog léte,ha a méltányossággal ellenkezik stb.a keresetet el kell utasítani.Egyebekben ezek is per-jogi /esetleg itt különös/ szabályok alá esnek és ezzel itt a magánjogban részletesen nem foglalkozhat senki csak futólag.Főcél a magánjogban az intézmények pontos rögzítése mellett az elméleti alap és állás-foglalás,a jelenségek természetének és jellegének a meghatározása és beillesztése a nagy általános rendszerbe,ezenkívül az egyes jelenségek egymásra hatásának kielemezése /dinamikai jellemzés/ még a fontos feladatok.

Vannak még a közös tulajdonnak esetei, ilyeneknek tekintik a volt urbéresek közösségeit, a háttárórvidéki házközösségeket és a társasháztulajdont. Ez utóbbi csupán annyiban új jellegű, hogy a társak a rájuk eső épületrészt önállóan használják, bár a közös telket és a közös berendezéseket itt is osztatlanul birtokolják. A közös telek egyseges telekkönyvi jószágtest, csak a törzsbetétben a közös tulajdoni minőség fel van tüntetve. Itt is vannak speciális intézkedések, amelyek azonban a tulajdonközösség alapvonásait nem érintik, sőt éppen kifejezik.

Közösség esetén szó lehet még a növedékjogról is. Ha ugyanis valaki kiesik a közösségből, úgy, hogy utána nincsen utódlás, hogy az őt megillető eszmei hányad nem száll másra, akkor a társak jogosítványa részeik arányában magához vonja a kiesett hányadát. Pl. három tulajdonos van, egy kiesik, a másik kettő jogosítványa, eszmei hányada fele-fele

részben kiterjed az üresen maradt hányadra.

Mint látjuk tehát tulajdonközösség is akkor áll elő, ha a jogtárgy, mégpedig úgy a közelebbi, mint a távolabbi jogtárgy és a jogosítottak egy-szerre többen vannak. Ha egy "dologra" vonatkozólag ugyanazon időben többeket illet a tulajdon, Mint látjuk, a jog itt egy sajátos helyzetet teremt, a társak úgy tekintetnek, mintha egy személy volnának. Különösen jelentkezik ez harmadikkal szemben az egész dologról illetőleg. De az is igaz, hogy örökké élő közösségek a tulajdonra vonatkozólag sincsenek, pedig általában a dologi jogok a legállandóbbak, a leghosszabb létűek. Előbb-utóbb szétesnek a közösségek és visszatér a jogviszony, a jelenség abba az állapotába, amely természetének megfelelő: a kizárólagos tulajdon állapotába. Tekint-
hetjük éppen ezért a mai jogrendszerünkben a kö-

zösséget kényszerhelyzetnek, amelyet a jog, vagy az élet igyekszik megszüntetni. A tulajdonközösségnek azok a jellegzetes fajtái, amelyek a történelem folyamán szerepeltek, ma már legnagyobb részben csak a múlt emlékei.

III. Közösség az öröklési jogban.

A közösség általános tárgyalásánál azt mondtuk, hogy közösség keletkezik akkor, ha a jogtárgy egységes és osztatlan és az alanyok többen vannak, ugyanazon jogtárgyra többeket illet meg a jogosultság, illetőleg terhel a kötelezettség.

Kérdés, hogy ezek a főismérvei a közösségnek felfedezhetők-e örökösödés esetén /az örökjogban is/ és egyáltalán lehetséges-e ott erről beszélni, s ha

igen, milyen eltérő sajátosságai vannak.

Először is le kell szögeznünk, hogy közösségről igazán lehet beszélni az örökjogban is, sőt annak egyik gyakori megjelenési formája és az örökösödés a közösség keletkezésének egyik tipikus esete. Tekintetbe kell vennünk azonban azt, hogy egyrészt kétféle örökösödés van, másrészt itt bizonyos fokig eltérő a jelenség, mert egyszerre kell vizsgálnunk magát az alapviszonyt, amire a közösség vonatkozik - ez lehet az összes jogviszonyokat magábanfoglaló hagyaték, vagy lehetnek dologi, kötelmi stb. jogviszonyok.

Tudjuk azt, hogy kétféle örökösödés van: universalis és singularis. Universalis successio az, mikor az örökös örökli a hagyatékot, amely egy fogalmi, képzeletbeli egység, de persze nem örököl mindent, ami a hagyatékban benne van. Hagyományok stb. terhelhetik a hagyatékot, mint egészét is.

Tehát itt az a lényeges, hogy a hagyatékot, mint egészet, mint az összes jogositványokat magában foglaló konstrukciót örökli az örökös, amelyből egyeseket az örökös másnak rendelhet és másnak juttathat. De mint egység, mint egész, az örökösöt illeti meg.

Singularis successio esetén csupán egyetlen, vagy egyes jogviszonyokat kap meg az örökös /természetesen ilyenkor több singularisan részeltetett van, ami még nem közösség/ nem is örökös tulajdonképpen, csak hagyományos, fideicommissarius stb. Ezek az egyes jogositványok lehetnek akár dologiak, akár kötelmiiek, esetleg családjogiak. Lehet minden olyan jogviszony, amely a hagyatékban feltalálható.

Kérdés mármost, ebben a kétfajta örökösödésben mikor áll elő közösség?

Az universalis successiot vizsgálva nem közösség az, ha bár több, esetleg egyenlő arányban részesedő van is, tehát mindenik több jogositványt kap meg, de ezek a jogositványok mások és mások.

Ha mindegyik az egységes hagyatéknak más és más ter-
rénümát kapja, Ez nem közösség és dacára annak, hogy
ilyenkor a több egyenlően jogosított örökös társnak
látszik, nem közösségtársak és ilyenkor vagy maga
az örökös közülük egyet kifejezetten örökösnek
nevez meg, ebben az esetben a többiek csak hagyomá-
nyosok, részeltetettek, vagy éppen a részeltetettek
helyzetét vizsgálva egyet helyzeténél fogva egyete-
mes örökösnek kell tekintenünk, ebben az esetben a
többiek már csak singuláris részeltetettek. Mondot-
tuk, hogy az universalis successort megilleti a ha-
gyatéknak, mint egész, márpedig a hagyatéknak magában fog-
lalja az örökös összes átszálló / vagyoni és e-
gyébb jellegű, de nem személyes / jogait. Hogy lehet
mégis, hogy egy másiknak a részeltetése esetén nem
keletkezik, legalábbis a neki juttatott singuláris
jogviszonyra nézve összeütközés az örökös és hagyo-
mányos közt és miért nem keletkeztet ez közösséget?
Azért, mert ebben az esetben a távolabbi tárgy nem
azonos, más az universalisnál / hagyatéknak / és más a

singularis örökösnél /egyes jogviszonyok/.De a közelebbi tárgy is csupán a singuláris jogosítottra nézve keletkezik:az örökös csupán arra van jogosítva és kötelezve,hogy kiadja a hagyatékból a hagyományt, de öröklési jogviszony ezzel a tárggyal kapcsolatban az ő személyében nem keletkezik,ilyen csak a részeltett személyéhez kapcsoltnan keletkezik az öröklés pillanatától kezdve.Hogy ez a szingularis jogviszony beletartozott egy forgalmi egészbe /hagyatékba/,az még nem változtat jellegén semmit és összeütközést sem hoz létre.

Közösség csupán abban az esetben keletkezik, ha a hagyaték egyszerre többeket illet.El.valaki úgy rendelkezik:örököseim legyenek A,B,C.Ilyenkor nincs széthasítás alanyonként az öröklési jogviszony,egyetlen jogviszony keletkezik,amelyben a három örökös-társ egy személynek tekintetik.Különálló jogviszonyok senkinek a személyében nem keletkeznek,csak részjogosítványok illetik meg mindegyiket olyan arányban,mint amilyen arányban részesedik.Ez már

ugyanaz a jelenség, mint a dologi jogi közösség, csupán a tulajdon helyébe itt a hagyatékot kell tenni. Ott különbséget tettünk jogositvány és jogtárgy /a dolog/ között, itt éppenugy különbséget teszünk a hagyaték, mint egész és a hagyatékban bentfekvő egyes vagyondarabok, vagyoni jogok között.

Itt is ugyanazok az esetek találhatók, mint a tulajdonnál, nevezetesen:

condominium plurium pro partibus indivisis		=római jog
condominium plurium pro partibus indivisis	Gemeinschaft zur gesamtten Hand.	=germán jog.
Hagyaték.	Vagyontárgy.	

Tehát itt is meg vannak a fokozatok, csupán a condominium in solidum /Gem. zur ges. Hand./ nem érvényesülhet a hagyatékra vonatkozólag. Mintegy minden egyes vagyontárgyra nézve külön közösséget teremt. Az azok felett levő jogviszonyok is eszmei hányadok szerint oszlanak meg a társak között és azok felett

is rendelkezik minden egyes társ, éppugy, mint a hagyaték eszmei hányada felett. Sőt a római jogban egyes vagyontárgyakról dologilag is rendelkezhetett az örökös, tehát ezek már mintegy pro parte diviso szállanak át. Ilyen formában persze a hagyaték mindjárt szétesik, nincs együtt, ami a hitelezők helyzetét gyengíti, mert mindenik ellen mostmár külön kell fordulni és a biztonság így kevesebb. A germán jogok csupán a hagyatékra nézve alkalmazták ezt /mert ott a közösség elve megköveteli/ de az egyes vagyontárgyakra nézve csak együtt rendelkeznek. Ott nem illeti meg egyiket sem az eszmei hányadok szerinti rendelkezési jog. Természetesen ez meg a gazdasági kihasználást és az osztályt nehezíti meg. De a tulajdonképpeni közösség ez.

A hitelezőkkel szemben egyetemlegesen felelősök az örököstársak, ezt követeli azoknak a nagyobb biztonsága. De egymásközt már csupán a hagyatékból való részesedés arányában felelnek az adósságokért, ha egy örökös fizetett, visszkeresete van nem fizető

társai ellen az aránylagos részesedésre. Kérdés lehet az is, hogy az örökösök felelnek-e az örök-
hagyó minden adósságáért, még akkor is, ha a hagyaték passzív, vagy csupán a hagyaték értékének erejéig.
Ez függ az örökség elfogadásának módjától, hogy az örökös akaratának nyilvánítása szükséges-e az örökség elfogadásához, vagy nem. Nálunk az ipso iure rendszer van életben, nálunk ahhoz, hogy valaki örökös legyen, kifejezett akaratnyilvánítás, nyilatkozata nem kell. Ha vissza nem utasítja, annyi, mintha elfogadta volna. Éppen ezért csupán a hagyaték értékéig felel, azontul a saját vagyonával nem. /Azontul csak egy esetben felelhet a csődquota erejéig, ha nem tartja be a kielégítési sorrendet/. Az osztrák öröklési jogban azonban az örökös megfontolhatja jobban a nyilatkozatot, ha megtette, őt az köti és ebben az esetben az összes adósságokért felel /kivéve ha a leltár kedvezményét igénybe veszi./ Ez az additionális öröklési rendszer. Nálunk tehát csupán a hagyaték értékéig felel-

nek az örökösök, illetve mindegyik csak az őt meg-
illető hányadrész erejéig.

Míg tulajdonközösség több okból keletkezhet
és a kizárólagos tulajdon is átmehet közöstulajdonba,
addig az örökjogi közösség a legtöbbször végrende-
letben /esetleg szerződésben/ nyugszik. Nyugodhat
még törvényen is, de az rövidebb életű. Az örökjogban
a jogviszony mindjárt közösség formájában jön létre,
ha egyszer egy örökös van, ott már közösség nem kelet-
kezhet. A közösség viszont rövidebb életű, mint a dol-
logi jogban, mert itt az örökösök érdeke az osztály és
azzal fejeződik be az öröklés, ha mindenki megkapja
ami a hagyatékból megilleti. Az osztályig a mi jogunk
szerint is a hagyatéki javak tekintetében a condo-
minium plurium in solidum áll fenn.

Singularis successio esetén más a helyzet.

Míg universalis successorok csak a hagyatékra /mint
eszmei egésze/ nézve lehetnek közösségben, de nem
annak tényleges részeire, sőt több universalis suc-

cessor csupán a hagyatékra vonatkozólag lehet, ha a hagyaték tényleges részenként van megosztva a különböző jogosítottak közt, akkor csupán egy az universalis successor, addig singularis successorok lehetnek többen is, elméletileg lehetnek annyian, ahány jogositvány fekszik a hagyatékban. De csupán elméletileg, mert gyakorlatilag az universalis successoroknak is részesednie kell, sőt általában legnagyobb arányban kell részesednie a hagyatékban, miáltal az ő universalis jellege jobban kidomborodik. Természetes, hogy az egy és ugyanazon hagyatékból részesedő több singularis successor között még nincsen közösség. Nincsen pedig közösség azért, mert náluk sem a közelebbi, sem a távolabbi jogtárgy nem azonos. Ugy lehet tekinteni az ilyen singularis successorokat, mint akik a hagyaték egyes jogositványainak megfelelőleg fekszenek egymás mellett, egymástól függetlenül. Mégpedig minden singularisan juttatott jog

felett egy. Megtörténhet azonban, hogy egy singularisan juttatott jogositvány fölé többen kerülnek. Bekövetkezhet ez az örökhagyó akaratából, törvényből, örökösödése szerződésből kifolyólag. Ilyenkor keletkezik közösség. Tehát míg universalis successio esetén a hagyaték fölött állanak többen, akik egyszerre vannak jogositva, addig singularis successio esetén egyetlen jogositvány / vagyontárgy / fölött állanak többen egyszerre jogositva. Ugy a közelebbi, mint a távolabbi jogtárgy ugyanaz. Ilyenkor a közösséget ugyanugy konstruáljuk meg, mint más esetben. Maga a vagyontárgy, a dolog, amire a jogositvány vonatkozik, osztatlan. Csupán a jogositvány van megosztva az eszmei hányadok szerint, ugyanugy, mint universalis successio esetén.

Érdekes visszatérni itt a római jog felbontására, szemben a mai joggal, amely a fent mondottakon épül fel. Mint látjuk, az universalis és singularis successio közössége egymástól teljesen független.

Más személyekben következik be az egyik, más személyekben a másik. Lehet ugyan, hogy aki singularisan is jogosítva van, egyszersmind universalis successor, és mint singularis successor, lehet másokkal közösségben, de ez az ő universalis jogosultságától merőben független és különböző. A római jog universalis successorai, akik közösségben voltak egymással, éppen a condominium plurium pro partibus indivisis elvének alkalmazása következtében közösségbe kerültek szükségképpen egymással quasi minden egyes jogosítványt illetőleg is. Ők nemcsak a hagyaték eszmei hányada felett rendelkeztek, de rendelkeztek az osztatlan tárgyú jogosítvány eszmei hányada felett is. Sőt egyes esetekben dologilag, dologi hatállyal is. Az universalis successorok eszmei hányadai éppen ezekből az apró jogosítvány-hányadrészekből tevődnek össze. A mérték ugyanis mindkettőnél azonos. Itt tehát a római jog tovább elemez /gyakorlati hatállyal/ és az universalis közösséget szükségképpen követi a singularis közösség. Amint az egyik megszületik,

megszületik a másik is. A mai jogokban ez nincsen így. Ha nemcsak nem követi szükségképpen az universalis hagyatéki közösséget a singularis jogositványi közösség, de nem is követheti. A mai jog itt megáll. Elméletileg teljesebb és helyesebb a római jog álláspontja, mert nemcsak a hagyatékra, egy észnei konstrukcióra vonatkoztatva lehet megkülönböztetni jogositványt és annak a tárgyát, hanem meg lehet különböztetni arra vonatkoztatva is, amikből ez a jogositványi - és tárgy - summa /hagyaték/ összetevődik, éppen a singularis jogositványokra vonatkoztatva is. Ez az elméletileg helyes. De mindjárt itt le kell szögeznünk azt is, hogy az élet jelenségeire van alkalmazva és azt hivatott irányítani, keretek közé szorítani. Nem lehet tehát egy kérdést csupán elméleti szempontokból eldönteni. Gyakran látjuk azt, hogy bármennyire is törekszik a jog a szisztematizálásra, a rendszerbe foglalásra, mégis az élet kibújik alóla és a maga kivételes jelenségét, kivételes elbírálás alá kényszeríti. Ha a jog az ilyet kizárja,

bekövetkezik a justicimord. Így vagyunk itt is. A gyakorlat nem engedi, hogy az elmélet töretlenül megvalósuljon, mert az méltánytalanság lenne. /Adott esetben a hagyatéki hitelezőkkel szemben, akiket a hitelélet megóvása céljából fokozottan védeni kell. Mi lenne az egész gazdasági felépítéssel, ha a halál szüntetné a kötelezettséget, vagy éppen a jog segitené elő az az alól való kibujást? Ilyen abszurd helyzet nem állhat elő. /

A közösség nem hosszú életű az öröklési jogban sem. Adott esetben már maga az örökhagyó megazabja a közösség élettartamát, de lehet, hogy a társak maguk szüntetik meg, vagy békés úton, vagy peres eljárással. A közösség a surlódások szülője, éppen ezért az osztály előbb-utóbb bekövetkezik és megszűnik az örökjogi közösség. Ha azután a társak az egyes dolgokra /vagyontárgyakra/ vonatkozólag a nagyobb gazdasági kihasználhatás szempontjából továbbra is fenn tartják a közösséget, az már nem örökjogi lesz, hanem a közösségben hagyott dolog természete sze-

rint dologi, kötelmi, De osztály csak a passzívák rendezése után következhet. Előbb nem, mert az a hitelezőket károsítaná. Mint látjuk, az eszmei hányadok összességükben nem fedik az egész hagyatékot, abból még sok minden jogositvány, mint passiv-fedezet kiesik, míg az osztály bekövetkezhet és minden örökös megkapja a maga részét.

Ha a vagyontárgyak oszthatók, az osztály természetbeni, ha nem és megegyezni sem tudnak, a bírói árverés vételárát osztják fel. De az egész osztály már csupán megszüntetése a közösségnek és az itt felmerülő kérdések külön tárgyalás anyagát képezhetnék, az én céloom pedig csupán a közösség lényegének és mibenlétének lehtetőleg amennyire lehet szétbontó tárgyalása volt.-

végig vezettük a közösséget a két nagy jogvilág területén. Sok eltérés, sok sajátosság jelentkezett mindenütt, amelyek más szint adtak az egyes jelenségeknek, de az általános összefogó forma mindenütt ugyanaz maradt: a jogtárgy egysége, az alanyok többsége a germánjogi felfogás értelmében. Nemcsak örökjogilag, de dologi jogilag is ezt kell látnunk. Vannak hozzá rokon jelenségek /társaság, jogi személy stb./ melyek már a fejlődés magasabb fokán állanak és állandóbb létűek, de az elindító jelenség ez. Sajátos szerkezete van, amely a magánjog többi jelenségeitől lényegesen eltér, de amely végighúzódik a magánjog vagyoni jellegű részén /dologi, kötelmi, öröklési és esetleg családi jog./ Általános jelenség, bár régebbi szerepéhez képest erősen háttérbe szorult és sokat veszített jelentőségéből, uralkodó jellegéből /magyar törzsszervezet!/, de eltűnni nem

fog, mert sokszor szükségképpen keletkezik, habár csak átmenetileg is. Hogy régi szerepét és jelentőségét visszakapja-e valaha, arra nehéz feleletet adni, mert az individualizálódás mellett mindig ott van a kollektivizálódás iránya is, mint fény mellett az árnyék. A kérdés attól függ, hogy melyik kerül az uralomra. Ma az individualizálódás, éppen ezért a közösség háttérbe szorult.-

-.o-.-
-----+-----

F O R R A S M U N K Á K :

- 1./ Kolozsváry Bálint: Magánjog, III. kiadás, Budapest
1930, Stádium kiadása.
- 2./ Dr. Marton Géza: A római magánjog elemeinek
tankönyve. Debrecen, 1928.
"Méliusz"-kiadás.
- 3./ Dr. Menyhárt Gáspár: Az osztrák általános polgári
törvénykönyv. Budapest, 1914.
Grill Károly kiadása.
- 4./ Dr. Raffay Ferenc: A magyar magánjog kézikönyve.
Budapest, 1909. Benkő Gyula
kiadása.
- 5./ Dr. Szladits Károly: A magyar magánjog vázlata.
Budapest, 1917. Grill Károly
kiadása.
- 6./ Dr. Tóth Lajos: Magyar magánjog. Általános ta-
nok. I. kötet. II. kiadás. Debre-
cen, 1922. Hegedüs és Sándor
kiadása.

- 7./Dr.Tóth Lajos: Magyar magánjog.Általános tanok.
I.kötet.II.kiadás, Debrecen, 1923.
Hegedüs és Sándor kiadása.
- 8./Dr.Tóth Lajos: Magyar magánjog.Dologi jog.Debrecen,
1930.Debrecen sz.kir.város és a Tiszántúli református egyházkerületi
könyvnyomda kiadása.
- 9./Dr.Tóth Lajos: Magyar magánjog.Öröklési jog.Debrecen,
1932.Debrecen sz.kir.város és a Tiszántúli református egyházkerületi könyvnyomda kiadása.
- 10./Dr.Zachár Gyula:A magyar magánjog alaptanai.Budapest, 1928.Grill Károly kiadása.
- 11./Dr.Zlinszki Imre:A magyar magánjog.Budapest, 1880.
Franklin Társulat kiadása.
- 12./Szentmiklósi Márton:A római jog institúciói.
12.kiadás.Budapest.Athenaeum kiadása.